

Eksperta atzinums par Dabas lieguma "Lubāna mitrājs" abiniekiem un rāpuļiem

Biotopu grupa, suga vai sugu grupa: abinieki, rāpuļi

Atzinuma sniegšanas mērķis: Abinieku un rāpuļu faunas un nepieciešamo aizsardzības un to dzīvotņu apsaimniekošanas/uzlabošanas pasākumu apraksts dabas aizsardzības plāna izstrādes vajadzībām.

Informācija par abinieku un rāpuļu sugām, kā arī līdzšinējiem apsaimniekošanas pasākumiem:

Pieejamās informācijas apjoms par lieguma abinieku un rāpuļu faunu ir ierobežots, vienota dabas aizsardzības plāna teritorijai līdz šim nav bijis. Teritorijā iekļautā dabas lieguma „Īdeņas un Kvāpānu dīķi” dabas aizsardzības plānā kā liegumā sastopamas minētas 1 abinieku (parastā varde (*Rana temporaria*)) un 3 rāpuļu sugas (pļavas ķirzaka (*Zootoca vivipara*), sila ķirzaka (*Lacerta agilis*), odze (*Vipera berus*)), to atradnes vai aizsardzības pasākumi nav sniegti. EMERALD projekta ietvaros 2003.gadā, apsekojot airvaboļu biotopus, konstatēts lielais tritons (*Triturus cristatus*) (dati no anketām). Cītu teritorijā iekļauto dabas liegumu – „Pededzes lejtece”, „Salas purvs” un „Pārabaine” dabas aizsardzības plānos informācijas par abinieku un rāpuļu sugām nav.

Lielā tritona izpēte veikta 2017.gadā, abinieku fona monitoringa ietvaros, parauglaukumā dabas lieguma vidusdaļā, Īdeņas apkārtnē. Šis parauglaukums gan tikai daļēji atrodas liegumā un 60% no apsekotajām ūdenstilpēm, ieskaitot visas tās, kurās konstatēts lielais tritons, atrodas ārpus lieguma, tādēļ populācijas lielums pašā liegumā nav bijis zināms (Čeirāns u.c. 2018). Lubāna Nagļu dīķos veikts zaļo varžu (*Pelophylax gūints*) populācijas sastāva novērtējums pēc DNS, populācijā izteikti dominē zaļā varde (*P.esculentus*), nelielā skaitā sastopama dīķa varde (*P.lessonae*), bet ezera varde (*P.ridibundus*) nav konstatēta; vokalizējošo abinieku fona monitoringa kvadrāti atrodas ārpus lieguma (Čeirāns u.c. 2018).

Iepriekšējā perioda teritorijas dabas aizsardzības plāna nav; DL Lubāns iekļauto kādreizējo dabas liegumu „Īdeņas un Kvāpānu dīķi”, „Pededzes lejtece”, „Salas purvs” un „Pārabaine” plānos abinieku un rāpuļu aizsardzības pasākumi nav iestrādāti.

Apsekošanas datums, ilgums, meteoroloģiskie apstākļi, izpētes metodes: Dabas lieguma abinieku un rāpuļu izpēte veikta 2020.gadā, pielietojot abinieku un rāpuļu monitoringa metodikas īpaši aizsargājamo sugu izpētei (Čeirāns, Pupiņš 2020a, 2020b). Šī pētījuma ietvaros veikta vokalizējošo abinieku uzskaites 121 punktā, tritonu kāpuru uzskaites 39 ūdenstilpēs un veikta sila ķirzakas izpēte transektos (kopgarums 7.760 km).

Konstatētās sugas: Dabas liegumā ir sastopamas 9 abinieku un 5 rāpuļu sugas. Trīs abinieku sugas ir iekļautas īpaši aizsargājamo sugu sarakstā: lielais tritons (*Triturus cristatus*), brūnais varžkrupis (*Pelobates fuscus*) un zaļais krupis (*Bufotes viridis*). Lielais tritons konstatēts Pededzes vecupēs dabas lieguma Z galā. Lai gan pētījuma laikā šī suga atrasta tikai vienā vietā, ņemot vērā lielo potenciāli piemēroto biotopu platību tās populācijas lieluma novērtējums ir 80-1410 pieauguši īpatņi. Cituviet lielais tritons konstatēts tiešā dabas lieguma tuvumā, – Īdeņas apkārtnē un austrumos no Kvāpānu dīķiem. Un, lai gan ne 2020.gada izpētē, ne 2017.gada lielā tritona monitoringa laikā, suga lieguma DA daļas ūdenstilpēs nav konstatēta, arī šeit iespējama līdz 50 īpatņu lielas populācijas klātbūtne. Otra tritonu suga – mazais tritons (*Lissotriton vulgaris*) ir samērā parasta, konstatēta gandrīz 60% apseko to nelielo ūdenstilpņu, un sastopama visā labas lieguma teritorijā.

Brūnais varžkrupis (*Pelobates fuscus*) izklaidus sastopams visā dabas lieguma teritorijā, taču tā kopējā populācija ir samērā neliela un vairotiesspējīgo īpatņu skaita minimālai novērtējums ir 365 īpatņi.

Vietnē dabasdati.lv ir ziņojums par vēl vienas aizsargājamās sugas – zaļā krupja (*Bufo viridis*) saucieniem lieguma Z galā, Pededzes pļavās (2014.gada nov.), tomēr šis novērojams nav drošs, jo zaļā krupja saucienus bieži jauc ar zemesvēzi, bet 2020.gadā veiktajā pētījumā sugas vokalizācija ne norādītājā vietā, ne citu dabas lieguma teritorijā nav konstatēta. Tomēr 2017.gadā zaļais krupis ir atrasts citur – Īdeņā, dažus desmitus metru attālumā no dabas lieguma robežas, vietnē dabasdati.lv šo novērojumu apstiprina foto, tādēļ zaļais krupis ir iekļaujams dabas lieguma sugu sarakstā.

Dabas liegumu apdzīvo lielas parastā krupja (*Bufo bufo*) un purva vardes (*Rana arvalis*) populācijas, kuru minimālais skaita novērtējums ir attiecīgi 11 500 un 10 090 pieauguši īpatņi. Izpētes laikā vokalizējoši parastās vardes (*Rana temporaria*) īpatņi konstatēti ievērojami mazākā skaitā, un, atšķirībā no abām iepriekšējām sugām, parastā varde vairojās pārsvarā nelielās ūdenstilpēs un vecupēs, bet parastais krupis un purva varde biežāk izmantoja grāvjus, lēni tekošas upes, kanālus un liela izmēra stāvošās ūdenstilpes. Dabas liegumā ir divas zaļo varžu ģints sugas (kopā vismaz 3620 vairotiespējīgi īpatņi), no kurām parastākā ir dīķa varde (*Pelophylax lessonae*), savukārt zivju dīķos un Lubānā dominē zaļā varde (*P. esculentus*); DNS analīzes liecina, ka cituviet lielajām ūdenstilpēm raksturīgā ezera varde (*P.ridubundus*) dabas liegumā nav sastopama (Čeirāns u.c. 2018).

Liegumā sastopama viena īpaši aizsargājamo rāpuļu suga – sila ķirzaka (*Lacerta agilis*). Sila ķirzaka līdz šim konstatēta tikai Gaigalavas-Degumnieku ceļa ceļmalā, kur sastopama gandrīz 10 km garā posmā ceļam piegulošos atklātos biotopos uz Lubāna ezera Z galā esošā dambja. Populācijas lielums liegumā ir 420-740 īpatņi. Citas rāpuļu sugas, kuras nav iekļautas aizsargājamo sugu sarakstos, dabas liegumā īpaši nav pētītas; lielā tritona izpētes laikā ūdenstilpņu tuvumā konstatēti zalkši (*Natrix natrix*) un pļavas ķirzakas (*Zootoca vivipara*), vietnē dabasdati.lv ir ziņas par glodenes (*Anguis fragilis*), bet DAP datu bāzē OZOLS – odzes (*Vipera berus*) klātbūtni dabas lieguma teritorijā.

Apdraudošie faktori un to ietekmes vērtējums: Antropogēnā faktora, izņemot zivsaimniecību, ietekme uz abinieku populācijām dabas liegumā nav būtiska. Tomēr, veicot abinieku populāciju lielumu novērtējumus, secināms, ka to populācijas šāda izmēra teritorijai ir samērā nelielas. Izņēmums ir parastais krupis un purva varde, kuru blīvums atbilst to vidējam blīvumam Latvijā. Iemesls ir šāda izmēra teritorijai samērā zemais nelielo, tai skaitā antropogēnas izcelsmes ūdenstilpņu kopskaits (mazāk par 100), kas ir galvenā vairošanās vietas gan daudzām parastām (parastā varde), gan retām (lielais tritons, varžkrupis) sugām. Abinieki vairojas arī daudzajās lēni tekošu upju – Pededzes, Ičas u.c. upju vecupēs, tomēr visumā to vairošanās vietas liegumā izvietotas ļoti nevienmērīgi. Tā, dabas lieguma Z galā, kur sastopams gan lielais tritons, gan varžkrupis, abinieku vairošanās ūdenstilpņu skaits ir pietiekams, savukārt lielās augsto purvu platībās abinieku vairošanās biotopu nav vispār.

Lubāna ezera apkārtnē cilvēka izveidotajiem zivju dīķiem ir drīzāk pozitīva, lai arī ierobežota, loma abinieku populāciju ilgtspējā – lai gan īpaši aizsargājamo abinieku sugas šādās vietās parasti nevairojas, to seklākās, zivīm mazāk pieejamās daļas izmanto parastākās abinieku sugas.

Vienīgā zināmā sila ķirzakas populācija liegumā apdzīvo antropogēnas izcelsmes biotopus uz dambja – platas ceļmalas, nelielas lauces un smilšu-šķembu laukumus ar skraju veģetāciju; blakus esošos dabiskos biotopos sila ķirzaka nav sastopama.

Pētāmās teritorijas aizsargājamo dabas un ainavas vērtību labvēlīga aizsardzības statusa nodrošināšanas prasības un darbības, lai uzlabotu konstatēto sugu un biotopu stāvokli un bioloģisko vērtību neatkarīgi no to aizsardzības statusa:

Īpaši abinieku un rāpuļu aizsardzības pasākumi liegumā nav nepieciešami.

Informācijas avoti:

Čeirāns A., Pupiņš M., Pupiņa A. 2018. Abinieku un rāpuļu fona monitorings un monitorings Natura 2000 teritorijās (2016.-2018.gadam). Daugavpils universitāte. 81 lpp.

Čeirāns A., Pupiņš M. 2020a. Abinieku un rāpuļu fona monitoringa metodiku rokasgrāmata. Otrais, pārstrādātais izdevums. Latgales Ekoloģiskā biedrība: 34 lpp.

Čeirāns A., Pupiņš M. 2020b. Abinieku un rāpuļu Natura 2000 teritoriju monitoringa metodiku rokasgrāmata. Otrais, pārstrādātais izdevums. Latgales Ekoloģiskā biedrība: 29 lpp.

Atzinuma adresāts

SIA „Enviroprojekts”, Dabas aizsardzības pārvalde.

Atzinumu sagatavoja

Abinieku un rāpuļu eksperts Dr.biol. Andris Čeirāns (eksperta sertifikāta Nr. 27, derīgs līdz 19.03.2024.)

Atzinumā ir 3 lappuses.

Atzinums sagatavots saskaņā ar Ministru kabineta 2010. gada 30. septembra noteikumiem Nr.925 “Sugu un biotopu aizsardzības jomas ekspertu atzinuma saturs un tajā ietvertās minimālās prasības”.

ŠIS DOKUMENTS PARAKSTĪTS AR DROŠU ELEKTRONISKO PARAKSTU UN SATUR LAIKA ZĪMOGU